

Зовнішня торгівля західноукраїнських областей

Досліджується зовнішня торгівля західноукраїнських областей у 1996-2007 рр., її місце в зовнішній торгівлі України. На основі статистичних даних здійснено аналіз географічної та товарної структури зовнішньої торгівлі товарами та послугами областей Західної України. Проводиться порівняння показників зовнішньої торгівлі західноукраїнських областей із найбільшими за часткою у зовнішній торгівлі України регіонами: Київ, Донецька та Дніпропетровська області. Визначено динаміку розвитку зовнішньої торгівлі областей Західної України. Встановлено частку ЄС і СНД у експорті та імпорті товарів областей Західного регіону України.

Ключові слова: експорт, імпорт, ЄС, СНД.

Області Західної України: Волинська, Закарпатська, Івано-Франківськ; Львівська, Рівненська, Тернопільська та Чернівецька займають вигідне та унікальне становище: вони межують із більшістю країн – сусідів України, серед яких країни – члени ЄС, що є особливо важливим у контексті європейської інтеграції України. Із розширенням на схід ЄС 2004 р. і 2007 р. Україна, як і її західноукраїнські області, стали безпосередньо межувати із ним, що поставило перед ними нові виклики для розвитку як зовнішньої торгівлі України з ЄС, так і транскордонної торгівлі.

Питання зовнішньої торгівлі західноукраїнських областей у контексті транскордонного співробітництва розглядаються у ґрунтовних працях українських вчених: П. Беленького [3], М. Долішнього [4], Є. Кіш [20; 21], І. Коцана [22], Н. Мікули [3; 23], Є. Матвеева [3], С. Писаренко [24]. Проте окремо дослідження зовнішньої торгівлі західноукраїнських областей не знайшли свого відображення у працях дослідників.

Метою дослідження є вивчення зовнішньої торгівлі західноукраїнських областей, аналіз її розвитку та розкриття географічної і товарної структури.

Експорт товарів та послуг семи західноукраїнських областей за підсумками 2007 р. становив 4,5 млрд. дол. США [18]. Порівняно із 1996 р. він зріс більш як у п'ятеро, або на 3,6 млрд. доларів США. Попри динамічне зростання експорту західноукраїнських областей, його частка в експорті України 2007 р. становила всього 7,7%, тоді як аналогічний показники Донецької області складав 19% [7; 8] (в 2,4 разу більше), а Дніпропетровської 17,3% [10; 11] (в 2,2 разу більше) (рис. 1).

У той же час частка західноукраїнських областей у всьому експорті України є значно меншою від їх часток у ВВП України – 12,7%, площі – 18,3% та населенні – 20,2%.

Частка окремих західноукраїнських областей у всьому українському експорті 2007 р. коливається від найбільших показників для Закарпатської (2,01%) та Львівської (1,92%) до найменших – Чернівецької (0,28%) та Тернопільської (0,23%) [18; 19]. Варто зазначити, що всі західноукраїнські області входять до групи областей України з низькими показниками частки у всьому українському експорті, до того ж Чернівецька та Тернопільська мають найменші частки серед усіх областей. Так, частка Львівської області майже у десять разів менша від частки Донецької області.

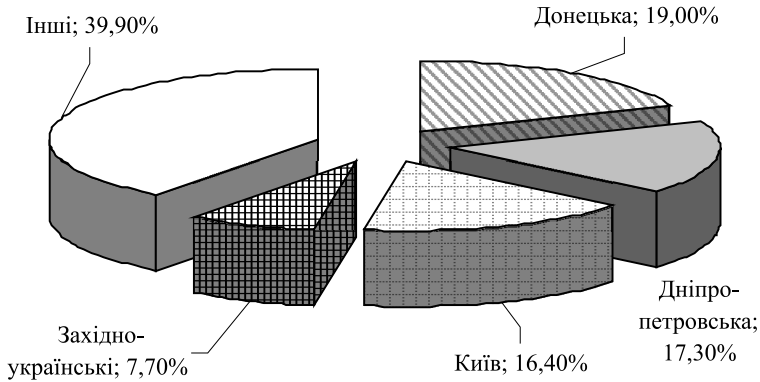

Рис. 1. Частка областей в експорті товарів та послуг України, 2007 р. (Розраховано за даними Держкомстату України)

Порівняно з 1996 р. частка західноукраїнських областей у всьому експорті України суттєво не зросла: збільшилась усього на 2,2%. Варто зауважити, що максимуму вона досягнула у 2003 р. – 8,1% (рис. 2). Позитивною тенденцією 2006-2007 рр. було зростання експортної частки західноукраїнських областей після суттєвого спаду у 2005 р.

Також більшість західноукраїнських областей має низький рівень основного показника рівня зовнішньоекономічної діяльності регіону – обсягу експорту на душу населення, який від трьох (Львівська, Волинська, Рівненська області) до десяти (Чернівецька, Тернопільська області) разів менший від середнього по Україні (2007 р. – 1252 дол. США). Лише Закарпатська (94 дол. США) та Івано-Франківська (741 дол. США) мають відносно прийнятні результати зовнішньої торгівлі.

Експорт товарів західноукраїнських областей 2007 р. становив 94,6% (4,25 млрд. дол. США) [18], а експорт послуг – 5,4% (0,24 млрд. дол. США) [19]. Дещо вищою була їх частка у всьому експорті товарів України – 8,7%, однак у всьому експорті послуг України вона була дуже низькою – 2,6%. Імпорт товарів та послуг семи західноукраїнських областей за підсумками 2007 р. становив 5,7 млрд. дол. США [18; 19]. Порівняно із 1996 р. він зріс майже у 5,7 разу, на 4,6 млрд. дол. США. Тому дещо вищою, ніж при експорті, була частка західноукраїнських

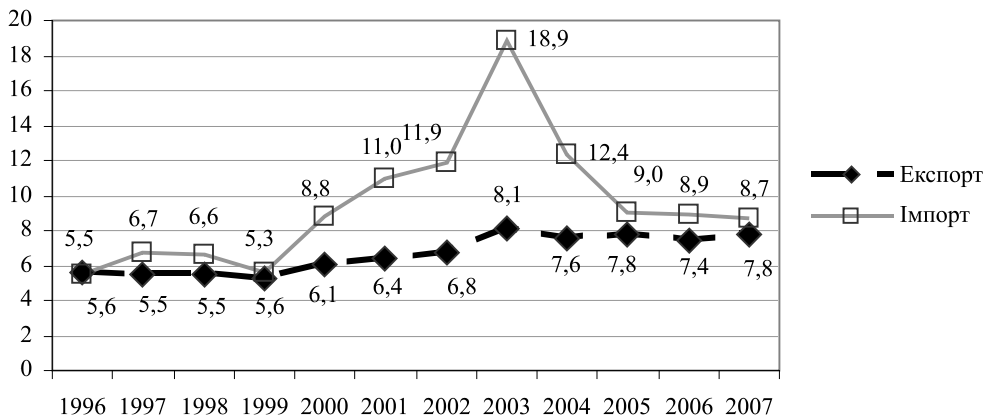

Рис. 2. Динаміка часток західноукраїнських областей у зовнішній торгівлі (Розраховано за даними Держкомстату України)

областей у всьому імпорті України 2007 р. і становила 8,7%, що трохи більше за аналогічні показники Донецької (7%) та Дніпропетровської (8,4%) областей, однак значно менше (в чотири рази, або 36,5%) за Київ (рис. 3).

Частка окремих західноукраїнських областей у всьому українському імпорті 2007 р. коливається від найбільших показників для Закарпатської (2,4%) та Львівської (2,3%) до найменших – Чернівецької (0,21%) та Тернопільської (0,26%) [18; 19]. Варто зазначити, що всі західноукраїнські області входять до групи областей України з низькими показниками частки у всьому українському імпорті, до того ж Чернівецька та Тернопільська мають відповідно найменші показники серед усіх областей.

Порівняно з 1996 р. частка західноукраїнських областей у всьому імпорті України 2007 р. зросла на 3,2% (рис. 2). Зауважимо, що у період 2000-2009 рр. вона була більшою, ніж у 2007 р., а максимуму сягнула у 2003 р. – 18,9% за рахунок рекордного зростання імпорту у Львівській області. Також, починаючи з 2004 р. і до 2007 р., частка західноукраїнських областей в українському ввозі товарів і послуг мала тенденцію до щорічного зменшення.

Імпорт товарів західноукраїнських областей 2007 р. становив 97,4% (5,5 млрд. дол. США) [18], а імпорт послуг – 2,5% (0,14 млрд. дол. США) [19]. Так само як при вивозі товарів, була дещо вищою їх частка – 9,1% усього українського імпорту товарів, у той час, як у всьому імпорті послуг України вона була незначною – 3%.

Загалом вищі показники імпорту над експортом західноукраїнських областей сприяли формуванню стабільно негативного сальдо торговельного балансу. Лише у 1996 та 1999 рр. воно було позитивним. 2007 р. негативне сальдо зросло порівняно з минулим роком на 23% і склало -1,2 млрд. дол. США, тим самим відновило тенденцію до зростання після зменшення у 2004-2005 рр. (рекордним був 2003 р. – 2,4 млрд. дол. США).

В цілому сальдо зовнішньої торгівлі товарами західноукраїнських областей було негативним, у той же час як при їх зовнішній торгівлі послугам – позитивним.

Серед західноукраїнських областей за підсумками 2007 р. за обсягом зовнішньоторговельного обороту вирізняються чотири групи. До першої групи належать найбільші за його обсягом області: Закарпатська (2,75 млрд. дол. США) [11; 12] та Львівська (2,63 млрд. дол. США) [13–14] (рис. 4).

До другої групи входять Івано-Франківська область (1,83 млрд. дол. США) [5] та Волинська область (1,53 млрд. дол. США) [6]. Окрему групу творить Рівненська область із показником зовнішньоторговельного обороту 0,85 млрд. дол. США) [15]. І до четвертої групи віднесено області з найнижчими показниками по 0,3 млрд. дол. США – Тернопільську та Чернівецьку [16; 17].

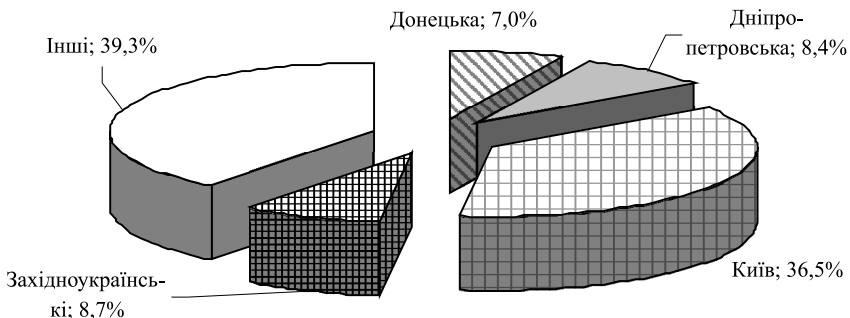

Рис. 3. Частка областей в імпорті товарів та послуг України, 2007 р.
(Розраховано за даними Держкомстату України)

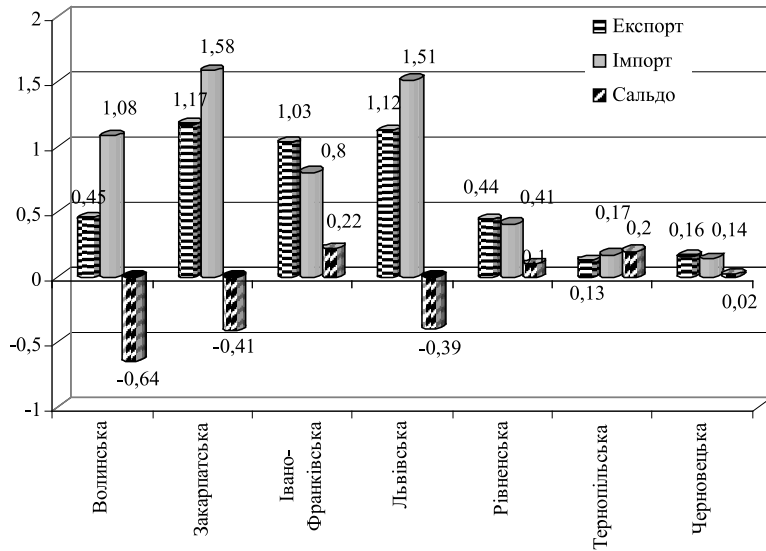

Рис. 4. Зовнішня торгівля товарами та послугами західноукраїнських областей 2007 р., млрд. доларів США
(Розраховано за даними Держкомстату України)

Експорт товарів та послуг західноукраїнських областей після рецесії 1999-2000 рр., викликаній економічною кризою 1998 р., динамічно розвивався, особливо інтенсивно з 2002 р. в Закарпатській, Львівській та Івано-Франківській областях (рис. 5).

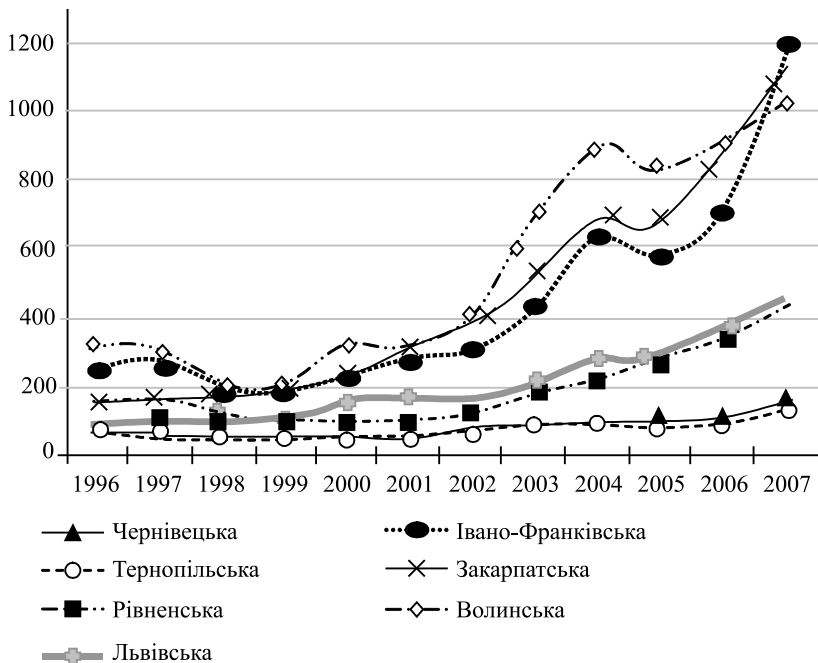

Рис. 5. Експорт товарів та послуг західноукраїнських областей 1996-2007 рр., млрд. дол. США.
(Розраховано за даними Держкомстату України, обласних управлінь статистик)

Дещо меншими темпами він зростав у Волинській та Рівненській областях, і найнижчу динаміку показував експорт останньої групи областей. Тому, якщо в 1996-2002 рр. в експорті товарів та послуг західноукраїнських областей розрив між першою групою областей та останньою перебував у межах 5 разів, то в 2003-2007 р. він був вдесятеро більшим. Варто зазначити, що в 2006-2007 рр. відбувалося активне зростання експорту у всіх західноукраїнських областях.

В імпорті товарів та послуг західноукраїнських областей в 1996-2006 рр. лідером незмінно була Львівська область, однак 2007 р. її випередила Закарпатська область.

Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами західноукраїнських областей характеризується високою часткою країн – членів ЄС як при експорті, так і імпорті. Як видно з рис. 6, західноукраїнські області мають набагато вищі показники експорту на європейські ринки від України загалом та Донецької і Дніпропетровської областей зокрема.

Серед західноукраїнських областей максимальна частка ЄС в експорті належала Закарпатській області – 93%, що було найвищим показником серед областей України (втричі більше від частки ЄС у експорті України та в 4,6 разу більше від аналогічного показника Донецької області). Високі частки країн – членів ЄС були в експорті Івано-Франківської (73,8%) та Волинської областей (65,0%).

Частка СНД в експорті західноукраїнських областей була найвищою у Чернівецькій (40,4%) та Тернопільській (36,4%) областях, що загалом було вищим від показників України, Донецької та Дніпропетровської областей. В інших областях Західної України вона була дещо меншою від показника України, однак найменша частка СНД в експорті була в Закарпатській області – 3,4%, що також було найменшим показником серед областей України.

У той час як динаміка географічної структури експорту України останніх років свідчить про появу ознак переорієнтації товарних потоків з ринків ЄС на ринки СНД, то в західноукраїнських областей вона дещо відмінна: експорт до ЄС

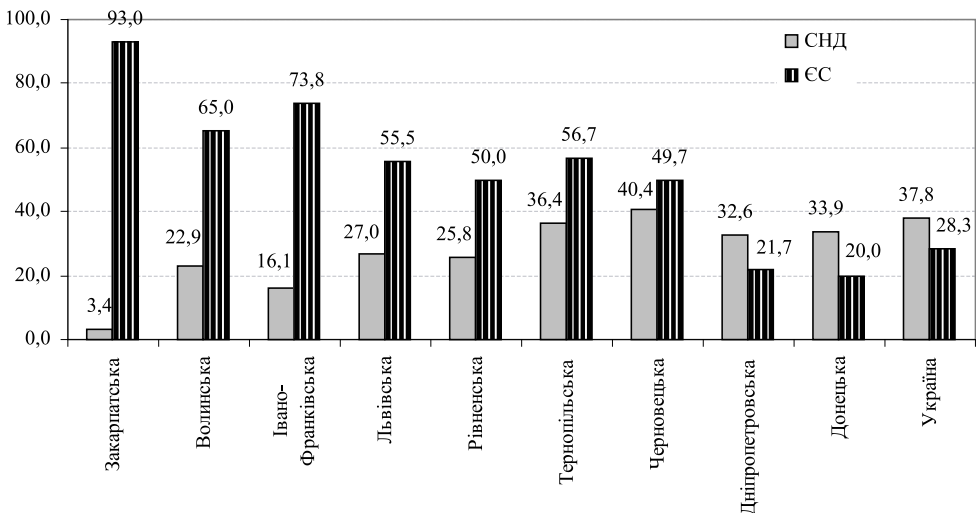

Рис. 6. Частка ЄС та СНД в експорті товарів західноукраїнських областей 2007 р. (Розраховано за даними Держкомстату України, обласних управлінь статистик и)

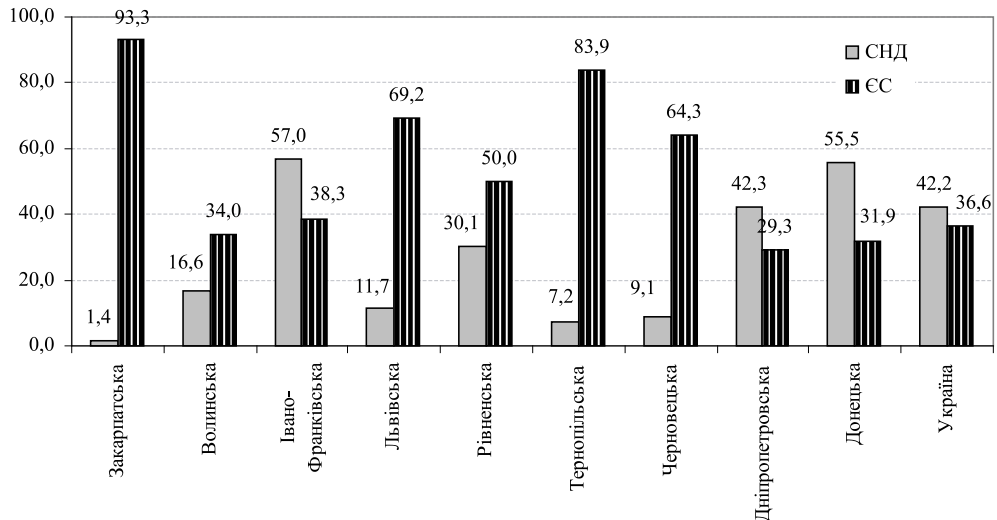

Рис. 7. Частка ЄС та СНД в імпорті товарів західноукраїнських областей 2007 р. (Розраховано за даними Держжостату України, обласних управлінь статистик и)

стабільно зростає, а до СНД мав нестабільні темпи – одного року експорт туди зростає, іншого різко падає.

В географічній структурі імпорту західноукраїнських областей частка ЄС була як і при експорті значно вищою від його аналогічного показника в імпорті України, а також Донецької і Дніпропетровської областей (рис. 7).

Так само як в експорті, серед західноукраїнських областей максимальну частку ЄС в імпорті мала Закарпатська – 93,3%, що було найвищим показником серед областей України (в 2,5 разу більше від частки ЄС у імпорті України, та майже втричі більше від аналогічного показника Донецької області). Високі частки країн – членів ЄС були в імпорті Тернопільської (83,9%) та Львівської областей (69,2%).

Частка СНД в імпорті західноукраїнських областей була найвищою в Івано-Франківській області (57%), що загалом було вищим від показників України, Донецької та Дніпропетровської областей. В інших областях Західної України вона була дещо меншою від показника України, однак найменша частка СНД в імпорті була в Закарпатській області – 1,4%, що також було найменшим показником серед областей України.

Динаміка імпорту з ЄС західноукраїнських областей мала стабільно зростаючу тенденцію, у той час як імпорт з СНД мав нестабільні темпи приросту.

Якщо географічна структура зовнішньої торгівлі області виявляє розміри її присутності на міжнародних ринках, то товарна структура експорту достатньо ефективно визначає конкурентоспроможні галузі економіки області. Товарна структура експорту західноукраїнських областей різноманітна в кожній окремій області та загалом кардинально відмінна від товарної структури експорту України, в якій домінуючі позиції займала металургійна продукція (2007 р. – 42,2%). Основною товарною групою в експорті Закарпатської області 2007 р. було механічне обладнання та машини – 55,8%, тоді як в Івано-Франківській області 38,5% вивозу становила продукція хімічної промисловості.

Структура імпорту свідчить про ступінь і природу залежності області від зовнішніх ресурсів. Так, для Івано-Франківської області питома вага мінеральних продуктів (у т.ч. енергетичних матеріалів) у імпорті складала 2007 р. 48,07%, а

для Закарпатської – 0,7%. У той же час найбільшу частку в імпорті Закарпатської області складало механічне обладнання, машини та механізми – 45,6%, а в імпорті Івано-Франківської – 8,49%.

Зовнішня торгівля західноукраїнських областей значно відстає як від свого економічного потенціалу, так і інших областей України. Позитивною рисою зовнішньої торгівлі областей Західної України є зростання обсягів експорту до ЄС та тенденція останніх років на переорієнтацію на ринки ЄС. Серед областей Західної України позитивну динаміку зовнішньої торгівлі показує Закарпатська область, особливо у напрямку розширення зовнішньоторговельних зв'язків з ЄС. Не відповідають економічному потенціалу результати зовнішньої торгівлі Львівської області як найбільш економічно розвиненої області регіону.

Список використаних джерел

1. Андрушків Б. Україна і Польща – економічні аспекти співпраці / Б. Андрушків, Я. Базилевич // Економіка України. – 2005. – №11.
2. Балян А. В. Міжрегіональне транскордонне співробітництво України за умов розширення Європейського Союзу (на прикладі прикордонних регіонів України та Угорщини) / А. В. Балян. – Ужгород : Ліра, 2005. – 320 с.
3. Беленький П. Ю. Конкуренційність на транскордонних ринках / П. Ю. Беленький, Н. А. Мікула, Є. Е. Матвеев ; НАН України. Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2005. – 214 с.
4. Долішній М. І. Вплив глобалізації на формування регіональної політики України / М. І. Долішній // Вісник Академії економічних наук України – 2002. – №.1. – С. 9-12.
5. Головне управління статистики в Івано-Франківській області [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://stat.if.ukrtel.net/>.
6. Головне управління статистики у Волинській області [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://www.vous.in.lutsk.ua/>.
7. Головне управління статистики у Дніпропетровській області. [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://www.dnprstat.gov.ua/statinfo/zed/zed7.htm>.
8. Головне управління статистики у Дніпропетровській області [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://www.dnprstat.gov.ua/statinfo/zed/zed8.htm>.
9. Головне управління статистики у Донецькій області [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://donetskstat.gov.ua/statinform/ved3.php>.
10. Головне управління статистики у Донецькій області [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://donetskstat.gov.ua/statinform/ved7.php>.
11. Головне управління статистики у Закарпатській області. [Електронний документ]. – Режим доступу: http://www.stat.uz.ua/statinfo/zez/geograf_struct_r.pdf.
12. Головне управління статистики у Закарпатській області [Електронний документ]. – Режим доступу: http://www.stat.uz.ua/statinfo/zez/geograf_struct_posl_r.pdf.
13. Головне управління статистики у Львівській області [Електронний документ]. – Режим доступу: http://stat.lviv.ua/ukr/si/year/2007/tl09907_7.pdf.
14. Головне управління статистики у Львівській області [Електронний документ]. – Режим доступу: http://stat.lviv.ua/ukr/si/year/2007/tl09907_8.pdf.

15. Головне управління статистики у Рівненській області [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://www.oblstat.rivne.com/>.
16. Головне управління статистики у Тернопільській області [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://www.ternstat.tim.net.ua/files/Rik/zezRik.htm>.
17. Головне управління статистики у Чернівецькій області [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://www.oblstat.cv.ukrtel.net/>.
18. Держкомстат України. [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2008/0208/48.doo>.
19. Держкомстат України [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2008/0208/37.doo>.
20. Кіш Є. Проблеми транскордонного співробітництва України і Євросоюз / Є. Кіш // Політичний менеджмент. – 2006. – № 5. – С. 131-144.
21. Кіш Є. Б. Система міжрегіонального співробітництва України з країнам: Центральної Європи [Електронний документ] / Є. Б. Кіш // Історія науки і біографістика. – 2008. – №1. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/INB/2008_1/08kebkce.pdf.
22. Коцан І. З. Зовнішньоекономічна співпраця Західного регіону України країнами Центральної та Східної Європи / І. З. Коцан // Регіональна економіка. – 2001. – №1. – С. 204-213.
23. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво : [монографія] / Н. Мікула. – Львів : ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
24. Писаренко С. М. Зовнішньоекономічна діяльність регіонів України контексті європейської інтеграції / С. М. Писаренко // Соц.-екон. дослідж. в перехід, період: [зб. наук. пр.]. – 2005. – Вип. 2. – С. 235-246.

Садула Л.Н. Внешняя торговля западноукраинских областей.

Исследуется внешняя торговля западноукраинских областей в 1996-2007 гг., ее место во внешней торговле Украины. На основании статистических данных осуществлен анализ географической и товарной структуры внешней торговли товарами и услугами областей Западной Украины. Проведено сравнение показателей внешней торговли западноукраинских областей с наибольшими за долей во внешней торговле Украины регионами: Киев, Донецкая и Днепропетровская области. Определена динамика развития внешней торговли областей Западной Украины. Установлена доля ЕС и СНГ в экспорте и импорте товаров областей Западного региона Украины. Ключевые слова: экспорт, импорт, ЕС, СНГ.

Sadula L.M. Foreign trade of the Regions of Western Ukraine.

The foreign trade of Western Ukrainian regions in 1996-2007 and its place in the total volume of Ukraine's foreign trade is investigated. The analysis of geographic and commodity structure of foreign trade in goods and services of Western Ukrainian regions on the basis of statistical data is conducted. The comparison of values of Western Ukrainian foreign trade with the relevant indices on the regions with the largest shares in Ukraine's foreign trade – Kyiv, Donetsk and Dnipropetrovsk regions – is provided. The dynamics of development of foreign trade in Western Ukrainian regions is outlined. The share of EU and CIS countries in export and import of goods of Western Ukrainian regions is presented. Key words: export, import, EU, CIS.

Надійшло 07.09.2009 р.